

๕๐๑๐๗๓๑๙ : สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ

คำสำคัญ : ศิลปกรรม/นักเขียน/ความเชื่อเรื่องนักเขียน/ศิลปกรรมล้านนา

หมื่นต สุนทร : ศิลปกรรมความเชื่อที่แสดงออกในงานศิลปกรรมล้านนา :
กรณีศึกษาวัดในเชียงใหม่. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : รศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์. ๙๒ หน้า.

ศิลปกรรม หรือระบบสัตรีประจำปี เป็นพัฒนาการองค์ความรู้จากจินตนาการที่พัฒนามาจากการจัดระบบศิลปกรรมของดวงดาวในจักรราศีทางฝ่ายตะวันตก ถ่ายทอดเป็นระบบการนับรอบหกสิบซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในวัฒนธรรมไท – ล้านนา ผู้ความเชื่อเรื่องนักเขียนทำให้เกิดระเบียบและวิถีคิดของสังคมและวัฒนธรรมล้านนา โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโลกทัศน์ของการเกิดกับโหราศาสตร์ ผูกโยงความเชื่อสู่บริบทวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา คือแนวคิดเรื่องการชุธาตุ หรือคติการบูชาพระธาตุปีเกิด และการกำหนดตัวนักเขียนเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของคนล้านนา จนกลายเป็นกรอบปฏิบัติของพิธีกรรมความเชื่อในท้องถิ่นตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา

จากการศึกษาถึง “คติความเชื่อเรื่องนักเขียนล้านนา” ได้ชี้ให้เห็นว่าคตินักเขียนนอกจากมีบทบาทความเชื่อตามประเพณีในฐานะส่วนหนึ่งของพิธีกรรมทางศาสนาแล้ว ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งศิลปกรรมงานประติมากรรมประกอบสถาปัตยกรรมทางศาสนาในล้านนา โดยมีความนิยมใช้นักเขียนเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลเพื่อประสมคตินุญญาตั้งแต่ช่วงแรกของการเป็นมณฑลเทศาภิบาล คือตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๒๗ เป็นต้นมา ทั้งนี้ตัวอย่างเฉพาะกรณีศึกษามีอายุการสร้างตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๙ เรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

ประเด็นวิเคราะห์ที่ได้จากการศึกษาถึงการประดับตัวนักเขียนที่องค์ประกอบสถาปัตยกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะกรณีศึกษา ๑๙ ตัวอย่างในเขตเมืองเชียงใหม่ พบว่ามีการประดับร่วมกับลวดลายบนหน้าบรรพท์มากที่สุดตั้งแต่ระยะเริ่มแรก โดยเป็นหน้าบรรพท์ที่ปิดทับโครงสร้างเป็นส่วนใหญ่ สลับกับหน้าบรรพท์ที่แสดงโครงสร้างไม้ต่างใหม่แสดงถึงการประดับลวดลายที่ได้รับความนิยมแบบใหม่ลงบนโครงสร้างโบราณ คือการนำกลับไปใช้อย่างลงตัว ต่อมาได้กระจายมาสู่การประดับร่วมกับลวดลายที่บานประตู บานหน้าต่าง และนาคทนต์ (คันทวย) ตามลำดับ การประดับนักเขียนองค์ประกอบสถาปัตยกรรมอื่นนอกเหนือจากหน้าบรรพท์ ทำให้เกิดวิวัฒนาการสำคัญของการประดับนักเขียน ที่มีการประดับเพิ่มมากขึ้นจนครบจำนวนสิบสองเป็นครั้งแรก เป็นการแสดงออกถึงวิถีทางสังคมที่มีผู้ร่วมกระบวนการอย่างหลากหลาย นอกจากนี้การประดับนักเขียนดังกล่าวพบว่า จะประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาที่จัดอยู่ในระเบียบแบบแผนประเพณีเป็นหลัก แต่ก็มีกรณีประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาแบบแผนประเพณีอยู่เพียง ๓ ตัวอย่างโดยที่ไม่มีมีการประดับร่วมกับลวดลายอื่น ๆ แต่อย่างใด ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับคตินิยมใหม่หากแต่อยู่ที่บริบทแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์เฉพาะแห่ง

ในการประดับนักเขียนที่สถาปัตยกรรมทางศาสนาในกรณีศึกษานี้ มิได้ปรากฏเพียงเพื่อความงามเท่านั้น แต่พบว่าเป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนบุคคลเพื่อประกาศอนุโมทนาแทนการจารึกนามของผู้สร้าง โดยมีการจัดวางร่วมกับลวดลายที่เป็นหลักอย่างลงตัว ทั้งนี้ความนิยมในการประดับดังกล่าวเกิดขึ้นท่ามกลางอิทธิพลทางการเมืองจากกรุงเทพฯ และการนำพาของครูบาศรีวิชัยเป็นจุดเริ่มต้นและแรงผลักดันในการสร้างสรรค์ ที่เป็นส่วนสำคัญทำให้ศิลปกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานประดับสถาปัตยกรรมทางศาสนาในล้านนา จากความเชื่อเรื่องดวงดาว การเกิด สู่พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาในที่สุด

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๕๒

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ.....

50107319 : MAJOR : (ART HISTORY)

KEY WORD : 12 ZODIAC ANIMALS, ZODIAC ANIMALS, ZODIAC BELIEF, LANNA ART WORKS

HEYMANTA SUNDARA : LANNA'S 12 ZODIAC ANIMALS, BELIEFS EXPRESSED IN ART WORKS : A CASE STUDY OF THE TEMPLES IN CHIANG MAI. INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASST.PROF.SAKCHAI SAISINGHA.,Ph.D. 92 pp.

The twelve zodiac animals, or the cyclic system of animals representing years, is an idea developed in China from the organization of the western zodiac into groups of twelve. It has been systematically handed down for generations and has had an important role in the culture of Southeast Asia. This was especially true in Tai culture of the Lanna kingdom, where beliefs regarding the twelve zodiac animals became formalized in Lanna society and culture as a connection was forged between the vision of one's birth and astrology. It was welcomed into a Buddhist cultural context through the principle of *chuthat* [the custom of paying respects to the chedi representing one's birth year] and the setting of the twelve zodiac animals as representative animals of Lanna people. This became a customary practice in the ceremonial beliefs of the region starting in the early 25th century BE.

This study of the twelve zodiac animals expressed in Lanna art works points out that the twelve zodiac animals, besides being one of the traditional beliefs that are part of the foundation for religious ceremonies, became a part of ornamental design of religious architecture in Lanna. It became popular to use the twelve zodiac animals as symbols to represent individuals who had performed meritorious deeds, starting around the onset of the *monthon* administration system in 2427 BE. All of the specific examples in this case study come from buildings constructed from 2469 BE until the present time.

An analysis of the zodiac animal ornamentation as an element of religious architecture - specifically this case study of 19 temples in the city of Chiang Mai - notes that most ornamentation combined with designs on the *wihan* pediment. Most of the pediments simply cover the structure while others are in the construction called *Mah Tang Mai* style, in which a new ornamentation design is applied to an ancient structure be the lead gets back to divisibly use. From there it spread to the ornamentation and design work on door panels, window panels and eave brackets. Zodiac animal ornamentation on the factor of the architectural aside from pediments lead to the development of zodiac animal ornamentation. There was an increase in the amount of ornamentation until all twelve animals were represented, reflecting a diverse participation in the society. Aside from the aforementioned analysis of zodiac animal ornamentation, this study also found that ornamentation of religious architecture would generally adhere to traditionally accepted regulations. However, there are three examples of ornamentation of religious architecture that do not follow the traditional norms as the ornamentation is not mixed with other designs. These examples do not indicate a new trend, but came out of unique creative contexts.

The examples in this case study of zodiac animal ornamentation in religious architecture were not just found to have aesthetic value, but the ornamentations, which are usually placed among other design work, also function as personal symbols that announce a person's piety without the need to inscribe one's name. This convention in ornamentation came forth under the influence of Bangkok politics. The advice of Khruba Sriwichai provided the impetus and pressure necessary for its creation, and helped make the twelve zodiac animals an ornamental part of Lanna religious architecture. The twelve zodiac animals had moved from beliefs regarding astrology and one's birth to Buddhist ceremonial, and then finally gained a role as a part of Buddhist architecture.

Department of Art History Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010
Student's signature
Independent Study Advisor's signature